

«سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» معمار روانشناسی و مشاوره کشور

نوشته دکتر باقر ثنائی^(۱)

استاد دانشگاه تربیت معلم

با همکاری فاطمه حقیقت‌جو

دانشجوی دکتری مشاوره

چکیده

انگیزه نگارش این مقاله تأسیس "سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران" و ضرورت طرح خط مشی چنین سازمانی براساس تجارب تاریخی مشابه در جهان است. لذا تکیه اصلی مقاله مروری بر تلاش روانشناسان و مشاوران جهان در بعد کسب هویت حرفه‌ای (تخصصی) و دستاوردهای آنهاست. علل شکل گرفتن سازمانهای صدور صلاحیت نامه تفاوت چهار مفهوم اساسی "صلاحیت بخشی"، "پروانه"، "گواهینامه" و "اعتباربخشی" و نکات مربوط به هر کدام توصیف شده است. "صلاحیت بخشی" یک مفهوم کلی است. "پروانه" و "گواهینامه" مربوط به صلاحیت افراد و شرایط کسب آنهاست. "اعتباربخشی" مربوط به صلاحیت مؤسسات آموزش عالی برای صدور مدارک علمی مورد تأیید "سازمان نظام..." است. تدوین شرایط صحیح اعطای "صلاحیت نامه" به افراد و مؤسسات و اعمال عملکرد علمی و اخلاقی راه درازی است که "سازمان نظام..." برای معماری و سازمان دادن به روانشناسی و مشاوره کشور در پیش دارد.

۱. Ph.D. NCC, CCC (Canadian Certified Counselor)

علت انتخاب این موضوع برای این شماره از مجله تازه‌ها و پژوهشهای مشاوره ورود به برهه جدیدی است که با تأسیس «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» در آستانه آن قرار گرفته‌ایم. بدیهی است که گذشته از خواست و تلاش همکاران عزیز، تأسیس «سازمان نظام ...» ضرورت زمان و نیاز جامعه به آن، و لزوم سر و سامان دادن به فعالیتهای علمی و کاربردی مشاوره و روانشناسی است.

برای ورود به این برهه جدید و موفقیت در آن باید از تاریخ و فعالیتهای پیشگامان این رشته‌ها برای سازمان دادن به آنها درس گرفت. بی‌شک در راه طی شده توسط سازمانهای علمی مشابه در سطح جهان، درسهایی برای ما نهفته است. «سازمان نظام ...»، یک سازمان غیرپزشکی و در خدمت حرفه‌های بالینی غیرپزشکی بهداشت روانی است. هدف از تشکیل آن اعمال استانداردهای مربوط به حفظ منزلت و پایگاه حرفه‌های روانشناسی و مشاوره و هموار کردن راه عرضه خدمات صحیح و علمی به عموم مردم و دادن جهت درست به کلیه فعالیتهای و خدمات روانشناسی و مشاوره در سطح کشور است.

مقدمتاً اشاره می‌شود که حرفه^(۱)، یک تخصص یا یک فعالیت تخصصی است. «حرفه» یا کار تخصصی این طور تعریف می‌شود: «حرفه، شغلی است که در آن اعضای یک گروه متشکل، با مقرر کردن و اعمال استانداردهای انتخاب، تربیت، و صدور جواز^(۲) یا پروانه^(۳)، حداقل شایستگی ورود افراد به آن شغل را تضمین می‌کنند» (گیسون و میشل، ۱۳۸۲، ص. ۷۳). در این تعریف صحبت از شکل اعضای یک حرفه و اعمال استانداردهایی است که تضمین کننده

۱. Profession

۲. License (اجازه‌نامه) ظاهراً در ایران واژه «پروانه»، معادل متداول برای License است. واژه علمی مورد نظر در این مقاله Certificate است که «گواهینامه» ترجمه می‌شود. اما نظر به این که در قانون «سازمان نظام ...» از واژه «پروانه» به معنی متداول «گواهینامه» [در عرف مجامع بین‌المللی] استفاده شده است، لذا در این بحث از واژه «پروانه» برای Certificate استفاده می‌شود.

۳. Certificate

شایستگی ورود به آن حرفه است. بدیهی است که اعمال استانداردها، بعضاً محدودیتها، مقاومتها، و اصطکاکهایی به همراه خواهد داشت که اعضای «سازمان نظام ...» باید خود را برای برخورد معقول با آن آماده کنند.

تکیه اصلی مقاله بر مرور تاریخی تلاش روانشناسان و مشاوران جهان در بُعد صلاحیت‌بخشی^(۱) یعنی صدور پروانه برای افراد و اعمال استانداردهای تربیت^(۲) یا اعتباربخشی^(۳) برای مؤسسات واجد صلاحیت است. کاری که تحقق آن را می‌توان تبلور سایر فعالیتهای «سازمان نظام ...» نیز به حساب آورد.

برخوردهای مربوط به کسب هویت مستقل برای حرفه‌های یاورانه و اعمال استانداردها و تصریح مواضع برای «حرفه‌های یاورانه» هنگامی شروع شد که «انجمن روانشناسی آمریکا»^(۴) قد علم کرد، و با تفوق روانپزشکان به عنوان تنها عرضه‌کنندگان خدمات بهداشت روانی درافتاد؛ و با این کار وارد يك کارزار ۵۰ ساله با انجمن روانپزشکی و روانپزشکان برای به رسمیت شناخته شدن پایگاه روانشناسی در مقابل روانپزشکی^(۵) شد. کاری که سایر حرفه‌های بهداشت روانی را نیز به تکاپو واداشت. در راستای این تلاشها، مسائل رسمیت قانونی یافتن، صدور پروانه یا گواهینامه اشتغال، اعتباربخشی یا تأیید برنامه‌های آموزشی، و بیمه اشتغال در صدر اهداف قرار داشت.

قبل آن‌که APA وارد این راه شود، روانشناسان حرفه‌ای^(۶) با یک انجمن آکادمیک (APA) روبرو بودند که رغبتی به نیازهای صنفی آنها نشان نمی‌داد. لذا کارآیی این انجمن زیر سؤال قرار گرفت و در دهه ۱۹۶۰ زمزمه خروج از آن مطرح شد. برای روانشناسان حرفه‌ای مسأله صلاحیت‌نامه برای رقابت و بقای در صنعت بهداشت روانی^(۷) مطرح بود، صنعتی که

۱. Credentialing صدور مجوز

۲. Training

۳. Accreditation

۴. American Psychological Association (APA)

۵. Psychiatry

۶. Professional E.Credential

۷. Mental health industry

تحت سیطرهٔ روانپزشکان قرار داشت. موفقیت قانون آزادی انتخاب^(۱)، رهبران روانشناسی تخصصی (حرفه‌ای) را متقاعد کرد که بهترین موضع، یک انجمن مدافع اهداف آنهاست. لذا طی یک مبارزهٔ ده ساله و با غلبهٔ تعداد روانشناسان حرفه‌ای، انجمنی (APA) که تحت سیطرهٔ آکادمیسین‌ها بود، به صورت یک انجمن حرفه‌ای با رویکرد به مسائل حرفه‌ای و اعطای «صلاحیت‌نامه» در رأس آن درآمد.

در ایران هم «وزارت بهداشت ...» و جامعه روانپزشکی در جهت وابسته نگه داشتن خدمات مشاوره و روانشناسی بالینی به «وزارت بهداشت ...» تلاش بسیاری کردند. از مصادیق بارز این تلاش مخالفت کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی با تصویب قانون «سازمان نظام ...» است. بنا به عین گزارش این کمیسیون به مجلس، «طرح سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران به شماره ترتیب ۷۰۵ که به عنوان کمیسیون فرعی به این کمیسیون ارجاع گردیده بود، در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۶ با حضور کارشناسان دستگاه اجرایی مطرح و پس از بحث و بررسی کلیات آن «به تصویب نرسید و رد شد». نقطهٔ اوج این مخالفت را شاید بتوان نامهٔ وزیر بهداشت ... به کمیسیون فرهنگ و آموزش عالی مجلس در تاریخ ۱۳۷۷/۴/۲۴ دانست که در آن آمده «این وزارتخانه معتقد است که ... رشته روانشناسی بالینی، روانشناسی مشاوره و روانشناسی کودکان استثنایی ... و رسیدگی به امور نظارتی و انتظامی آنها حسب مورد با وزارت بهداشت ... می‌باشد». این اظهارات، نقض هویت مستقل این رشته‌ها و نشانهٔ وابسته دانستن آنها به روانپزشکی است. وزیر محترم بهداشت مجدداً در نامهٔ مورخ ۱۳۸۱/۷/۶، و متأسفانه با استناد به نامهٔ گروهی از روانشناسان^(۲) به یکی از معاونان ریاست جمهور، می‌نویسد: «وزارت بهداشت ... کماکان با تصویب این طرح [سازمان نظام ...] مخالف است». همان طور که ملاحظه شد، این گونه مخالفتها انحصار به ایران نداشته و در سایر کشورها هم رخ داده است.

«انجمن مشاورهٔ ایران» به عنوان بالاترین مرجع علمی «مشاوره» در کشور، در پاسخ به معتقدات وزارت بهداشت ...، در تاریخ ۱۳۷۷/۵/۵ به ریاست محترم کمیسیون فرهنگ و

۱. Freedom-of-choice amendments

۲. به نام «هیأت متحنه ارزشیابی روانشناسی بالینی».

آموزش عالی مجلس شورای اسلامی نوشت که «بنا به مستندات علمی جهان امروز، "مشاوره" و همچنین روانشناسی بالینی جزو رشته‌های بالینی غیرپزشکی محسوب می‌شوند... رشته «مشاوره» به عنوان یک تخصص بالینی غیرپزشکی دارای تاریخچه و هویتی کاملاً مستقل از رشته‌های پزشکی و سایر تخصصهای بالینی غیرپزشکی است. به همین لحاظ نه تنها در ایران بلکه در سراسر جهان به عنوان یک تخصص کاملاً مستقل و دارای رشته‌های تحصیلی دانشگاهی خاص خود شناخته می‌شود. وجود انجمن جهانی مشاوره (ACA) مصداق عینی این واقعیت است». علاوه بر این «رشته "مشاوره" در ایران نیز که از سال ۱۳۴۶ تأسیس شده است تا کنون هرگز هیچ ارتباطی با رشته‌های پزشکی نداشته و هرگز سیستم درمانی کشور و دانشگاههای وابسته به آن نه تنها نقشی در رابطه با «مشاوره» نداشته اند، بلکه در دروس روانپزشکی حتی یک درس مشاوره هم عرضه نمی‌شود». لذا مشاور تلقی کردن روانپزشکان و سایر فارغ‌التحصیلان دانشکده‌های پزشکی، ادعایی کاملاً ناوراد است.

بحمدالله، علی‌رغم این‌گونه تلاشها «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» در ۲۷ فروردین ۱۳۸۲ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد، و بالاخره پس از رفع ایرادات شورای نگهبان، در ۹ اردیبهشت ۱۳۸۲ به تصویب این شورا نیز رسید. به این ترتیب، «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» به تصویب نهایی مجلس رسید و در تاریخ ۱۵ اردیبهشت ۱۳۸۲ برای اجرا به دولت ابلاغ شد.

طبق قانون، مسئول برگزاری اولین دوره انتخابات «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» با وزیر محترم علوم، تحقیقات و فناوری است. لذا، جناب آقای دکتر معین وزیر سابق در تاریخ ۸۲/۵/۱۲ هیأت زیر را به عنوان هیأت برگزارکننده اولین انتخابات «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» تعیین نمودند. آقای دکتر خدادادی معاون پشتیبانی و امورمجلس در وزارت علوم به عنوان رئیس هیأت، خانم دکتر شکوه نوابی‌نژاد و آقایان دکتر علیرضا مرادی و دکتر محمد خیر به عنوان عضو و آقای مهندس پیمان مغازه مدیر کل فرهنگی وزارت علوم به عنوان دبیر اجرایی هیأت منصوب شدند.

هیأت مذکور شرایط ثبت نام اعضای سازمان را در رسانه‌های عمومی اعلام نمود. سائتی هم به نام «سازمان نظام...» به آدرس www.psy-couns.org نصب شد که اخبار سازمان را به

اطلاع علاقمندان برساند. تعداد ۱۰۳ نفر از اعضای سازمان داوطلب عضویت در شورای مرکزی و هیأت بازرسی «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» شدند. اولین انتخابات «سازمان نظام ...» در تاریخ پنجشنبه دوم بهمن ماه ۱۳۸۲ در دانشگاههای امیرکبیر و تربیت مدرس تهران و برخی از دانشگاههای شهرستانها برگزار شد.

«انجمن مشاوره ایران» اولین انجمنی بود که لیست کاندیداهای خود را برای اولین دوره شورای مرکزی «سازمان نظام ...» معرفی کرد. انجمنهای روانشناسی، روانشناسی بالینی و برخی سازمانها و مؤسسات دیگر نیز کاندیداهای خود را برای شورای مرکزی «سازمان نظام ...» به جامعه روانشناسی و مشاوره کشور معرفی کردند^(۱). «انجمن مشاوره ایران» علاوه بر معرفی کاندیدا، برنامه مورد نظر انجمن را برای اولین دوره شورای مرکزی سازمان به شرح زیر پیشنهاد کرد:

۱. تدوین و اجرای آیین نامه تعیین حدود و صلاحیتهای تخصصی برای صدور پروانه نظام «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» با توجه به تجارب جهانی و قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی.
۲. تدوین و اجرای آیین نامه حدود صلاحیتهای تخصصی دارندگان درجه کارشناسی مشاوره و روانشناسی.
۳. تدوین و اجرای آیین نامه دوره های بازآموزی به منظور ارتقای سطح علمی و تمدید اعتبار پروانه با همکاری انجمنهای علمی.
۴. تدوین و اجرای آیین نامه رسیدگی به تخلفات صنفی.
۵. تدوین و پیشنهاد آیین نامه اشتغال به حرفه های مشاوره و روانشناسی در مؤسسات دولتی به هیأت دولت.
۶. تدوین رئوس برنامه سلامت روانی و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی جهت لحاظ نمودن در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
۷. برگزاری انتخابات مناطق «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران».

۱. لیست کاندیداهای «انجمن مشاوره ایران» در خبرنامه شماره ۱۰ انجمن مشاوره و لیست کاندیداهای «انجمن روانشناسی ایران» در خبرنامه شماره ۱۴-۱۳ انجمن روانشناسی منعکس است.

۸. اقدام و پی‌گیری جهت پوشش دادن خدمات مشاوره و روانشناسی در فهرست خدمات بیمه.
 ۹. تلاش در جهت تثبیت و ارتقای موقعیت شغلی مشاوران آموزش و پرورش و تسری خدمات مشاوره به کلیه مقاطع تحصیلی و ایجاد اداره کل مستقل.
 ۱۰. تلاش در جهت تثبیت و ارتقای موقعیت شغلی مشاوران و روانشناسان در مؤسسات دولتی و غیردولتی از جمله سازمان بهزیستی، وزارت علوم، و ...
 ۱۱. تهیه و پی‌گیری طرح‌های حمایتی از مشاوران و روانشناسان جهت تصویب در هیأت دولت و مجلس شورای اسلامی.
 ۱۲. تسهیل انعقاد قراردادهای ارائه خدمات روانشناسی و مشاوره به مؤسسات دولتی و غیردولتی توسط اعضای «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره».
 ۱۳. تسهیل دریافت وام جهت تأسیس مرکز مشاوره یا دفتر کار برای اعضای «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران».
 ۱۴. حمایت از مراکز مشاوره موجود و تلاش برای استاندارد کردن خدمات آنها بر طبق قانون و آیین‌نامه‌های مصوب سازمان نظام روانشناسی و مشاوره.
 ۱۵. تدوین و اجرای نظام‌نامه‌های اخلاقی مربوط به فعالیتهای مشاوره و روانشناسی.
- انجمن مشاوره و انجمن روانشناسی بالینی ناظران خود را برای نظارت بر حسن انجام انتخابات به ریاست هیأت برگزارکننده انتخابات معرفی کردند.
- بنا به نتایج برگزاری انتخابات اولین دوره انتخابات «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران»، این افراد به ترتیب بالاترین آراء به عنوان اعضای اولین شورای مرکزی «سازمان نظام ...» انتخاب شدند: دکتر بهروز بیرشک (مشاور)، فاطمه حقیقت‌جو (مشاور)، دکتر باقر ثنائی‌ذاکر (مشاور)، دکتر سوسن سیف (مشاور)، دکتر سیداحمداحمدی (مشاور)، دکتر محمود درکام (روانشناس)، دکتر امیر هوشنگ مهریار (روانشناس)، دکتر کیانوش هاشمیان (روانشناس)، دکتر حسن پاشا شریفی (روانشناس)، دکتر غلامعلی افروز (روانشناس)، و دکتر علیرضا جزایری (روانشناس). متخین هیأت بازرسان به ترتیب آراء از این قرار است: دکتر حسن احدی، دکتر پوراعتقاد، و دکتر پالاهنگ.

همان طور که در آغاز مقاله گفته شد، بی‌شک در راه طی شده توسط سازمانهای علمی مشابه در سطح جهان، درسهایی برای ما نهفته است که باید از آنها نهایت بهره را ببریم. اینک که بناست مشاوران و روانشناسان تحت پوشش «سازمان نظام ...» با هم همکاری داشته باشند، نگاهی به پیشینه و جایگاه و ارتباط این دو رشته بر روانشناسان و مشاوران کشور واجب است. متأسفانه، گاه از بعضی روانشناسان و روانپزشکان و مسئولین وزارت بهداشت ... شنیده می‌شود که مشاوره را زیر مجموعه روانشناسی تلقی می‌کنند. بر اهل فن آشکار است که چنین برداشتی ناشی از عدم آشنایی این اشخاص با خاستگاه و مبانی مشاوره است.

با این که هدف این مقاله وارد شدن به بحث تمایز و همپوشی روانشناسی و مشاوره به عنوان دو حرفهٔ یاورانه^(۱) نیست، اما اشاره تیتروار به این موضوع بی‌مناسبت نیست. روانشناسان به مسائل بالینی با دید روان - آسیب شناسی و مشاوران از زاویه روان - آموزشی، رشدی، و روان - آسیب شناسی نظر می‌کنند (بروکس و گرستین، ۱۹۹۰، ص. ۴۷۸). مشاوره یک رشته^(۲) آکادمیک متمایز از روانشناسی است. بنیانگذاران و مؤسسين مشاوره با انگیزه‌هایی متفاوت از انگیزه‌های بنیانگذاران روانشناسی مبادرت به تأسیس این رشته کردند. تأسیس روانشناسی به آزمایشگاه لایپزیک و ساختن آزمونهای هوشی توسط بینه و سیمون بر می‌گردد، در حالی که ریشه‌های نهضت مشاوره و راهنمایی در تحولات ناشی از انقلاب صنعتی و پدید آمدن جوامع مدرن، پیچیده شدن زندگی و لزوم راهنمایی و مهارت آموزی به تمام اقشار جامعه است (ثنائی، ۱۳۷۴). پارسونز^(۳) معروف به پدر راهنمایی، دایره شغلی بوستن^(۴) را در ۱۳ ژانویه ۱۹۰۸ تأسیس کرد. مؤسسه‌ای که زیربنای تمام تشکیلات بعدی نهضت مشاوره و راهنمایی است. (زونکر، ۱۹۹۰، ص. ۶). البته مشاوره به عنوان تخصصی در خدمت دنیای متحول امروز، دستخوش تحولات زیادی شده است.

۱. Helping profession

۲. Discipline

۳. F. Parsons

۴. The Vocation Bureau of Boston

مشاوره

سرلوحه انجمن مشاوره، یعنی این هدف که «مشاور، یاور اشخاص در راه رشد و زندگی سالم است»، شاید نشان‌دهنده اساسی‌ترین تمایز مشاوره با سایر رشته‌های بهداشت روانی باشد. تأکید مشاور متخصص از همان آغاز نهضت راهنمایی شغلی بر «ضرورت اساساً سالم تلقی کردن مراجعان بوده است، و این که ماهیت مشکلات اشخاص برخواسته از فرایند رشد و تکامل است»^(۱). اولین اصل مداخله مشاوره‌ای ناشی از این دید فلسفی، همانا تأکید بر نقاط قوت مراجع و ساختن بر روی این نقاط بوده است. حتی در مواردی هم که این طور نیست، باز مشاور عمدتاً مراجع خود را فرد اساساً سالمی می‌داند که موقتاً در حال دست و پنجه نرم کردن با مشکلات و شرایط فلج‌کننده^(۲) است. مداخله‌های اکثر مشاوران ترجیحاً روان‌آموزشی^(۳) است؛ با این دید که «روان‌درمانی یک فرایند آموزشی^(۴) است، تغییر رفتار یک فرایند یادگیری به معنایی فراتر از رفتارگرایی محسوب می‌شود. علاوه بر این، مشاور بیش از سایر حرفه‌های بهداشت روانی «درگیر فعالیتهای مهارت‌آموزی^(۵) است. مهارت‌هایی که هدف آنها بیشتر پیشگیری از ناراحتیهای عاطفی و ترمیم^(۶) این ناراحتی‌ها، و ترویج زندگی سالم است (بروکس و گرستین، ۱۹۹۰، ص. ۴۷۷)^(۷)».

اشتغال مشاوران در محیط‌های بهداشت روانی به نسبت روانشناسان تازه‌تر است؛ به استثنای مشاوران توانبخشی^(۸) که شروع کار آنها در محیط‌های پزشکی به دوران جنگ دوم جهانی

۱. Problems are essentially developmental in nature

۲. Disabling conditions

۳. Psychoeducational

۴. Psychotherapy is an educational process

۵. Skills training activities

۶. Remediation

۷. کارکوف و برنسون از درمانگران سرشناس، در ۱۹۷۶ نوشتند: «ما آمده‌ایم که درمان را دفن کنیم و

تولد آموزش^۷ به عنوان الگوی برتر درمان را نوید بدهیم» (ص. ۱)؛ و امروز شاهدیم که روان‌درمانی نیز به این راه متمایل شده است.

۸. Rehabilitation counselors

می‌رسد. توسعه وسیع کار مشاوران به عنوان عرضه‌کنندگان خدمات بهداشت روانی به اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوائل دهه ۱۹۷۰ برمی‌گردد. انجمن مشاوران بهداشت روانی^(۱)، یکی از بخشهای «انجمن مشاوره»، در سال ۱۹۷۶ تأسیس شد و محیط اصلی کار اعضای آن «مراکز بهداشت روانی جامعه»^(۲) تعیین گردید. امروزه گرایش به کار خصوصی^(۳) در بین این گروه از مشاوران و سایر اعضای «انجمن مشاوره» به شدت رو به گسترش است. تعداد مشاوران شاغل به کار خصوصی در نیمه دهه ۱۹۸۰ از تعداد کل مشاوران عضو «انجمن مشاوره» که در نظام آموزشی از سطح کودکستان تا پایان دبیرستان شاغل بودند، تجاوز کرد (بروکس و گرتین، ۱۹۹۰، ص. ۴۷۸). در ایران هم شاهدیم که مشاوره در بخش خصوصی از مشاوره در بخش آموزش و پرورش به شدت پیشی گرفته است.

بالاگرفتن تعداد اعضای «انجمن ملی راهنمایی شغلی» در ۱۹۵۱ و تنوع علایق اعضا، و بیشتر شدن دانش روانشناسی درباره انسان باعث شد که «انجمن ملی راهنمایی شغلی» با چند سازمان دیگر ترکیب شود و سازمان ملی انجمن راهنمایی و خدمه^(۴) را در جولای همان سال تأسیس کند. انجمنی که در سال ۱۹۷۵ حدود ۳۲۰۰۰ نفر عضو داشت. تعداد بخشهای^(۵)

۱. The American Mental Health Counselors Association (AMHCA)

۲. برای کسب اطلاعات بیشتر در باره «مراکز بهداشت روانی جامعه» به مقدمه چاپ سوم تألیف نویسنده این مقاله، در کتاب روان‌درمانی خانواده تألیف جی هی‌لی، از انتشارات امیرکبیر، سال ۱۹۷۰ مراجعه شود.

۳. Private practice

۴. American Personnel and Guidance Association (APGA)

منظور از «خدمه» در عنوان آن زمان انجمن مشاوره، در برگرفتن کلیه کسانی بود که خصوصاً در سیستم مدارس در خدمت دانش‌آموزان بودند. این افراد به طور مشخص تر عبارت از روانشناس مدرسه، مددکار مدرسه، روانسنج مدرسه، پرستار مدرسه، و حتی مدیر و معلمان مدرسه می‌شد (جوئز، ۱۹۷۰؛ و جانسون، استفلر، و ادفلت، ۱۹۶۱)

۵. Divisions

این انجمن در همان سال به دوازده بخش رسید. (شرتزر و استون^(۱)، ۱۹۷۶، ص. ۴۳). نشریه اصلی این انجمن در آن سال با نام «نشریه راهنمایی و خدمه^(۲)» منتشر می‌شد. بسیاری از بخشهای انجمن نیز نشریه یا نشریات خاص خود را داشتند. علاوه بر بالا رفتن تعداد و حجم مجلات مختلف مربوط به مشاوره و راهنمایی، تک‌نگاری‌ها^(۳)، خلاصه‌نامه‌ها^(۴)، و خیرنامه‌ها^(۵)ی زیادی نیز منتشر می‌شد؛ و تمام اینها غیر از تعداد فزاینده فیلمها، فیلم استریپ‌ها، نوارها و دیسکتهای صوتی و تصویری درباره انواع خدمات مشاوره‌ای است (همان منبع، ص. ۳۰).

انجمن مذکور گام به گام همراه با تغییراتی که در ابعاد مختلف علمی، فرهنگی، اجتماعی، و فلسفی شکل می‌گرفت، تغییر و تکامل پیدا کرد. از جمله عوامل مهمی که بر تحولات تاریخ مشاوره و راهنمایی و تغییرات سازمانی ACA مؤثر بوده است، می‌توان از نهضت‌های نوعدوستی و اصلاح اجتماعی، راهنمایی شغلی، نهضت روان‌تحلیلی، نهضت مطالعه کودک، نهضت سنجش و اندازه‌گیری (روانسنجی)، کمکهای دولت فدرال، ظهور راجرز و نظریه مراجع - محوری، نهضت رشد پیشگانی^(۶)، نهضت‌های توانبخشی و کمک به معتادان و اقلیتها، نهضت درمان خانواده و ازدواج، و بالاخره بالاگرفتن «کار خصوصی» مشاوران نام برد. «انجمن راهنمایی و خدمه» به دنبال فعال‌تر شدن خود، در سال ۱۹۸۳ به «انجمن امریکایی مشاوره و رشد^(۷)»، و در سال ۱۹۹۲ به «انجمن مشاوره امریکا^(۸)» تغییر نام داد. در حال حاضر یعنی در سال ۲۰۰۴، «انجمن» دارای یک سازمان وابسته^(۹) و هیجده بخش به قرار زیر است، که تمام آنها به توان تخصصی و به اغتای نیازهای گوناگون جامعه مشاوره کمک می‌کنند.

۱. Shertzer and Stone
۲. Personnel and Guidance Journal
۳. Monographs
۴. Digests
۵. Newsletters
۶. Career Development Movement
۷. American Association for Counseling and Development (AACD)
۸. American Counseling Association (ACA)
۹. One organizational affiliate

انجمن برنگری و تربیت مشاور^(۱)، انجمن مشاوران مدارس^(۲)، انجمن مشاوره توانبخشی^(۳)، انجمن ملی مشاوران استخدامی^(۴)، انجمن سنجش در مشاوره و آموزش و پرورش^(۵)، انجمن متخصصان کار گروه^(۶)، انجمن ملی رشد پیشگانی (شغلی)^(۷)، انجمن مشاوره‌ای رشد و آموزش انسان‌گرا^(۸)، انجمن امریکایی مشاوره دانشگاه^(۹)، انجمن رشد بزرگسالان و سالمندی^(۱۰)، انجمن مشاوران و مربیان دولتی^(۱۱)، انجمن امریکایی مشاوران بهداشت روانی^(۱۲)، انجمن بین‌المللی مشاوران ازدواج و خانواده^(۱۳)، انجمن رشد و مشاوره چندفرهنگی^(۱۴)، انجمن بین‌المللی مشاوران معتادان و خلافکاران^(۱۵)، مشاوران عدالت اجتماعی^(۱۶)، انجمن مشاوره

۱. Association for Counselor Education and Supervision (ACES)
۲. American School Counselor Association (ASCA)
۳. American Rehabilitation Counseling Association (ARCA)
۴. National Employment Counselors Association (AECA)
۵. Association for Assessment in Counseling and Education (AACE)
۶. Association for Specialists in Group Work (ASGW)
۷. National Career Development Association (NCDA)
۸. Counseling Association for Humanistic Education and Development (C-AHEAD)
۹. American College Counseling Association (ACCA)
۱۰. Association for Adult Development and Aging (AADA)
۱۱. Association for Counselors and Educators in Government (ACEG)
۱۲. American Mental Health Counselors Association (AMHCA)
۱۳. International Association of Marriage and Family Counselors (IAMFA)
۱۴. Association for Multicultural Counseling and Development (AMCD)
۱۵. International Association of Addiction and Offender Counselors (IAAOC)

ارزشهای روحی، اخلاقی و مذهبی^(۱۷)، و بالاخره انجمن مسائل همجنس‌گرایی و دو جنس‌گرایی^(۱۸). «انجمن مشاوره آمریکا» در حال حاضر بیش از ۱۶ نشریه علمی به صورت ادواری منتشر می‌کند^(۱۹).

رشد و تحولات عرضه خدمات مشاوره از دهه ۱۹۰۰ تا حال نشان می‌دهد که مشاوره از نظر اهداف، انواع مراجعان، و مراکز عرضه آن دستخوش توسعه قابل توجهی شده است:

هدفهای مشاوره که در آغاز قرن بیستم محدود به مشاوره شغلی بود، امروزه ابعاد وسیعی پیدا کرده است، طوری که نه تنها مشاوره و راهنمایی در مراکز شغلی و تحصیلی، بلکه مشاوره به منظور توانبخشی، رشد، ترمیم، درمان، پیشگیری، مشورتگری، مشاوره چند فرهنگی با اقلیتهای گوناگون، و ... را شامل می‌شود. (بلاچر، ۱۹۸۷، ص. ۷)

مراجعان مشاوره که زمانی نوجوانان بیکار و مهاجر به شهرها و نوجوانان در حال ترک تحصیل بودند، امروز شامل تمام اقشار و گروههای سنی جامعه، و از جمله ترک تحصیل کرده‌ها، فارغ‌التحصیلان دانشگاهها، جویندگان شغل، کودکان، نوجوانان، جوانان، سالمندان، رزم‌دیدگان، معلولین، معتادان، زنان، اقلیتها و ... می‌شود.

محل خدمت مشاوران که در دهه ۱۹۰۰ از مراکز اسکان و دبیرستانها شروع شد، امروز مقاطع مختلف تحصیلی: ابتدایی، دوره‌های اول و دوم دبیرستان، دانشگاهها، مراکز خدمات استخدامی، مراکز و مؤسسات توانبخشی، اداره رزم‌دیدگان^(۲۰) (مشابه سازمان شاهد در ایران)،

۱۶. Counselors for Social Justice (CSJ)

۱۷. Association for Spiritual, Ethical & Religious Values in Counseling (ASERVC)

۱۸. Association for Gay, Lesbian and Bisexual Issues in Counseling (AGLBIC)

۱۹. اسامی این نشریات در مقاله «انجمن مشاوره ایران» و درسهایی از راههای طی شده، در مجله تازه‌ها

و پژوهشهای مشاوره، ۱، ص. ۳۷-۹، (۱۳۷۷) آمده است.

۲۰. Veteran Administration

مراکز مشاوره و کمک‌رسانی خانواده، مراکز سالمندان، کانونهای اصلاح و تربیت و کمک‌رسانی به نوجوانان و جوانان، مراکز بحران، زندانها، محیطهای تجارت و صنعت، مراکز کمک‌رسانی و اورژانس‌های تلفنی (صدای مشاور)، مؤسسات الکلیها و معتادان به مواد مخدر و ... را در برمی‌گیرد. مشاوران در سمتهای درمانگری، مشورتگری^(۱) یا رایزنی، مدیریت و اداره مراکز خدمات مشاوره‌ای، تدریس در دانشگاهها، تحقیق و تربیت مشاوران کار می‌کنند. همکاران آنها را پزشکان، روانشناسان، مددکاران، درمانگران خانواده و ازدواج، متخصصان تغذیه، نرسها، متخصصان روانسنجی، سرپرستان کارکنان، و امثال آنها تشکیل می‌دهند.

روانشناسی

به روایتی، اولین تجلی روانشناسی کاربردی، تأسیس درمانگاه روانی لایتز ویتمر^(۲) در دانشگاه پنسیلوانیا در سال ۱۸۹۶ است. روانشناسی، بعد از روان‌درمانی، وارد حیطه‌های آموزشی، حقوقی، و صنعتی شد. استانلی هال^(۳) معروف در سال ۱۹۱۷ مجله روانشناسی کاربردی^(۴) را تأسیس کرد. از آن پس هم تعداد روانشناسان شاغل روز به روز افزایش یافت. «انجمن روانشناسی امریکا» دارای بخشهای متعددی است که از آن جمله اند: روانشناسی بالینی^(۵)، عصب-روانشناسی بالینی^(۶)، روانشناسی صنعتی و سازمانی^(۷)، روانشناسی کاربردی تجربی و مهندسی^(۸)، روانشناسی مصرف‌کننده^(۹)، روانشناسی جمعیت و محیط^(۱۰)، تدریس

۱. Consultation

۲. Lightner Witmer's Psychological Clinic

۳. Stanley Hall

۴. Journal of Applied Psychology

۵. Clinical Psychology

۶. Clinical Neuropsychology نوروپسیکولوژی بالینی

۷. Industrial and Organizational

۸. Applied Experimental and Engineering

روانشناسی^(۱۱)، روانشناسی مدرسه^(۱۲)، روانشناسی سلامت^(۱۳)، روانشناسی ورزشی و ورزش^(۱۴)، روانشناسی جامعه حقوق^(۱۵) (کارلسون، ۱۹۹۳، ص. ۶۱۱).

قبل از سال ۱۹۴۰ معدودی روانشناس به کار مستقل روانشناسی مشغول بودند. تولد روانشناسی حرفه‌ای (تخصصی) در جنگ دوم به علت کمبود روانپزشک در خط مقدم بود. نوروز جنگ ۴۰٪ تلفات ارتش را تشکیل می‌داد، لذا فارغ‌التحصیلان روانشناسی با مختصر آموزش به جبهه گسیل شدند و بدین طریق روانشناسی حرفه‌ای در ارتش و سازمان رزم‌دیدگان متولد شد و برای آن ردیف استخدامی به وجود آمد. بعد از جنگ اداره رزم‌دیدگان و «انستیتو ملی بهداشت روانی» از APA درخواست استانداردهای آموزشی کردند و یک رشته برنامه‌های آموزشی کارشناسی ارشد و دکتری دایر گردید که فارغ‌التحصیلان آن جذب بازار آزاد می‌شد. یعنی تعیین استانداردهای آموزشی توسط APA را می‌توان اولین قدم برای تأیید نهایی صلاحیت‌بخشی^(۱۶) به حساب آورد.

استقبال از کار خصوصی، خود روانشناسان را هم شگفت زده کرد. البته ابتدا کار آنها تحت نظر روانپزشک و با ارجاعهای آنها برای روان‌آزمایی صورت می‌گرفت. وقتی یک روانشناس از این حد فراتر می‌رفت باعث عصبانیت و ارجاع ندادن روانپزشکان می‌شد. لذا روانشناسان برای کار مستقل، نیاز به دریافت پروانه یا گواهینامه از مقامات مسؤول را راه‌حل مشکل خود و استقلال کاری می‌دیدند. تلاش برای این منظور در سال ۱۹۵۰ شروع شد. ابتدا «انجمن روانشناسی آمریکا» به روانشناسان خصوصی علاقه‌ای نشان نمی‌داد و با آنها همراهی نمی‌کرد. لذا روانشناسان به تأسیس انجمنهای روانشناسی ایالتی پرداختند و هدف آنها تصویب برنامه‌های «صلاحیت‌یابی» قانونی بود. در اینجا بود که انجمنهای روانپزشکی با آنها به مقابله پرداختند.

۹. Consumer Psychology

۱۰. Population and Environment Psychology

۱۱. Teaching Psychology

۱۲. School Psychology

۱۳. Health Psychology

۱۴. Exercise and Sport Psychology

۱۵. Psychology - Law Society

۱۶. Credentialing

ابتدا چند ایالت به تنهایی برای کسب پروانه مبارزه کردند. در رأس آنها و تقریباً همزمان در سال ۱۹۵۰ روانشناسان نیویورک و کالیفرنیا شروع کردند، اما «انجمن روانشناسی امریکا» به حمایت ایالات بعدی آمد. تصویب صدور تأییدیه‌های قانونی در سال ۱۹۷۷ در کلیه ایالات به پایان رسید و روانشناسی به عنوان اولین حرفه بهداشت روانی مستقل از روانپزشکی در تمام مراجع قضایی ایالتی به تصویب رسیده بود. (کامینگز، ۱۹۹۰، ص. ۷-۴۸۶)

مرحله بعد، به رسمیت شناخته شدن توسط شرکتهای بیمه بود تا با برقراری بیمه کار برای روانشناسان، به آنها امنیت شغلی بدهند. رسیدن به این هدف هم فراز و نشیبهای زیادی داشت. به نظر برخی از پیشروان اگر این هدف تأمین نمی‌شد، روانشناسی در خط اضمحلال اقتصادی قرار می‌گرفت. آنچه باعث حل این مشکل شد، طرح موضوع آزادی انتخاب^(۱) توسط «کمیته بیمه بهداشتی» از ارکان «انجمن روانشناسی» بود. کار مهمی که بعداً سایر انجمنها هم از آن تبعیت کردند. منظور از آزادی انتخاب، دادن حق انتخاب نوع خدمات بهداشتی به بیمه شدگان بود، بدین معنی که بیمه شدگان بتوانند به میل خود بین روانپزشک و روانشناس هر کدام را که خواستند انتخاب کنند. موفقیت در این راه، آکادمیسین‌های «انجمن روانشناسی» را متقاعد کرد که به دفاع از «انجمن روانشناسی» قدم در راه فعالیتهای حقوقی برای بقا و تحکیم حرفه خود بردارند.

از دیگر فعالیتها برای رسیدن به پروانه برای روانشناسان (که تا آن زمان در دانشکده‌های ادبیات تربیت می‌شوند)^(۲)، تأسیس دانشکده روانشناسی حرفه‌ای کالیفرنیا در سال ۱۹۶۸ بود که از متخصصان آشنا به کار عملی برای اولین بار در دانشگاه و در تربیت روانشناس استفاده به عمل آورد. تأسیس دانشکده‌های تخصصی که برنامه‌های آنها مورد تأیید انجمن بود با موضوع صدور صلاحیت‌نامه یا جواز اشتغال به کار روانشناسی ارتباط داشت. امتیاز کار در بیمارستان، امتیاز تجویز محدود دارو، و به رسمیت شناخته شدن از جانب برنامه‌های دولت فدرال، مانند برخوردار شدن از مزایای مدیکر^(۳) هدفهای بعدی انجمن را تشکیل می‌داد.

۱. Freedom-of-choice

۲. در ایران هم گروه روانشناسی دانشگاه تهران تا همین اواخر جزو دانشکده ادبیات بود.

۳. Medicare برنامه تأمین اجتماعی دولت فدرال که هزینه‌های پزشکی افراد ۶۵ سال به بالا و

امروزه برای اشتغال به کار روانشناسی باید لااقل در یک دوره کارشناسی ارشد معتبر^(۱) تحصیل کرد و از تجارب کار عملی با مراجعان^(۲) برخوردار بود. در غیر این صورت حتی درجه دکترام به منزله جواز کار روانشناسی محسوب نمی‌شود. دو برنامه برای صلاحیت‌نامه یا اعتبارنامه دادن به روانشناسان وجود دارد که عبارت از دریافت پروانه، و گواهینامه شورا (بُرد) انجمن روانشناسی است. (کارلسون، ۱۹۹۳، ص. ۶۱۹)

اعتباربخشی، صدور گواهینامه، و صدور پروانه

مشاوران حرفه‌ای (متخصص) بعد از روانشناسان و مددکاران قدم در راه صدور تأییدیه یا صلاحیت‌بخشی گذاشتند. مشاوران در دهه ۱۹۷۰ به این کار روی آوردند. «درمانگران خانواده و ازدواج» نیز در نیمه دهه ۱۹۶۰ قوانینی را در کالیفرنیا و دو ایالت دیگر از تصویب گذرانیده بودند. موفقیت‌های مشاوران بهداشت روانی^(۳) در اوائل دهه ۱۹۸۰ از جمله به علت کثرت تعداد آنها به مراتب بیش از «درمانگران خانواده و ازدواج» بود.

در نیمه دهه ۱۹۷۰، هنگامی که «انجمن مشاوره امریکا» نیاز به ارزیابی مشاوران و صدور تأییدیه را مطرح کرد، حرفه (تخصص) مشاوره قدم بزرگی در راه به رسمیت شناخته شدن حرفه توسط عموم مردم، مراجع قضایی، مؤسسات بیمه، و دولتهای ایالتی و فدرال برداشت. نتیجه این اقدام صحه گذاشتن بر استانداردهایی بود که «انجمن برنگری و تربیت مشاور^(۴)» (۱۹۷۳) برای تربیت مشاوران تدوین کرده بود^(۵). اقدامی که نهایتاً هم به تأسیس شورای ملی مشاوران صاحب پروانه^(۶) در سال ۱۹۸۲ منجر شد. شورایی که به قول لیسکوم^(۷) (۱۹۸۹)

کسانی را می‌پردازد که به ناتوانیهای خاص مبتلا هستند.

۱. Accredited graduate program

۲. Client contact

۳. Mental health counselors

۴. Association for Counselor Education and Supervision (ACES)

۵. این استانداردها بعداً مورد تجدید نظر قرار گرفت و فرم تجدید نظر شده آن در کنوانسیون سال

۱۹۹۱ انجمن مشاوره در شهر رینو (نوادا) در اختیار علاقمندان قرار داده شد (آلتکروس، ۱۹۹۰).

۶. National Board for Certified Counselors (NBCC)

رئیس رهبران این «شورا»، مراحل «خردسالی و کودکی خود را پشت سر گذاشته و وارد مرحله جوانی خود شده است (ص. ۲). «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» از «کمیسیون ملی مؤسسات گواهی دهنده»^(۸) در سال ۱۹۸۷ اعتبار گرفته است؛ اعتباری که مجدداً در سال ۱۹۹۲ تجدید شده است. بنابراین، اجازه دارد از مهر تأییدیه این کمیسیون روی نشریات خود استفاده کند. توضیح این که «کمیسیون» مذکور یکی از بخشهای «سازمان ملی تضمین کارآیی»^(۹) است. کار این «سازمان» رسیدگی به وضع مؤسسات صادرکننده پروانه است. این «سازمان» برای اعتبار دادن به مؤسسات صادرکننده پروانه، بیش از ۳۰ استاندارد را برای بررسی مؤسسات در نظر می‌گیرد که از آن جمله ترکیب اساسنامه و مفاد آن، اعضای شورا، معیارهای درخواست پروانه یا صلاحیت‌نامه برای اعضا و تجدید آن، امتحانات لازم برای صدور پروانه، ثبات مالی، روشهای اخلاقی و انضباطی، و آثار چاپ شده است. اعضای «سازمان ملی تضمین کارآیی» تا زمستان سال ۱۹۹۵ بیش از ۱/۲ میلیون نفر در تخصصهای مختلف بوده است. مایه افتخار مشاوران است که «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه»، توسط «سازمان ملی تضمین کارآیی»، یک مؤسسه نمونه و الگو برای صدور صلاحیت‌نامه محسوب می‌شود؛ و لذا بسیاری از شوراهای صدور صلاحیت‌نامه‌های مربوط به سایر تخصصهای غیرمشاوره‌ای برآیند تا ساختار «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» را سرمشق خود قرار دهند. افتخار آفرین تر این که مدیر اجرایی «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» آقای تام کلاسون^(۱۰) در سال ۱۹۹۵ برای دومین بار به ریاست «کمیسیون ملی مؤسسات گواهی دهنده» منصوب شده است. (پرسی، ۱۹۹۵، ص. ۱-۲)

امروز «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» یک سازمان غیرانتفاعی مستقل، ولی مرتبط با «انجمن مشاوره امریکا» است. هدفهای این شورا از این قرار است: ایجاد یک سیستم ملی صدور پروانه و نظارت بر آن؛ به رسمیت شناختن متخصصان مشاوره که داوطلبانه بعد از

۷. W.D. Lipscomb

۸. National Commission for Certifying Agencies (NCCA)

۹. National Organization for Competency Assurance (NOCA)

۱۰. Tom Clawson

موفقیت در آزمون ملی مشاور^(۱)، پروانه کسب کرده اند، و معرفی این مشاوران به جامعه؛ و گردآوری و نگهداری اطلاعات پایه درباره این گروه از مشاوران؛ «اعتباربخشی» برنامه‌های تربیت مشاور، و حمایت از صدور پروانه‌های ایالتی برای مشاوران (لیسکوم، ۱۹۸۹، ص. ۲). این مشاوران کسانی هستند که پس از گذراندن کلیه مراحل مورد نظر «شورا» به عنوان مشاور دارای پروانه ملی^(۲) شناخته می‌شوند. «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» بر رعایت عملکرد اخلاقی^(۳) توسط مشاوران صاحب پروانه نظارت دقیق دارد. این مهم از آنجا ناشی می‌شود که «شورا» یک سازمان خدماتی است که از مراجعان مشاوره حمایت می‌کند، و برای آنها امکان شکوایتی قائل است. از جمله بخشهای «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه»، می‌توان از بخش کارکنان و تدوین مکاتبات، بخش درخواست‌نامه و روابط تخصصی، بخش پردازش اطلاعات و رسیدگی به اسناد، و بخش تجدید پروانه نام برد. «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» در مقام هدایت کلی فعالیتها و خدمات مربوط به صدور پروانه مشاوره قرار دارد؛ و صدور پروانه برای هر یک از تخصصهای مشاوره دارای مسؤل و تشکیلات ویژه است. یک شورای دوازده نفری مسؤلیت سیاست‌گذاری و جهت دادن به فعالیتهای کل سازمان «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» را بر عهده دارد (پرسی، ۱۹۹۵، a). این «شورا» نشریه‌ای با عنوان خلاصه اخبار «شورا»^(۴) منتشر می‌کند. در این نشریه اخبار مربوطه؛ اطلاعات تفصیلی راجع به انواع تأییدیه‌ها، گواهینامه‌ها، و پروانه‌های صادره برای انواع تخصصهای مشاوره در ایالات مختلف؛ مقالات و نظرات گوناگون؛ برنامه‌های آموزش مداوم^(۵) و لازم برای تمدید پروانه «شورا»، و نظایر آن منتشر می‌شود.

«شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» که در اصل شورایی (بُرد) برای ثبت نام مشاوران آموزش دیده و متخصص بود، به سرعت جای خود را به عنوان یک سازمان ملی گسترده برای صدور پروانه بر اساس تجربه تخصصی، کارورزی تحت نظارت، تحصیلات دانشگاهی، و موفقیت در امتحان کتبی «آزمون ملی مشاور» باز کرد. استانداردهای «انجمن

۱. National Counselor Examination (NCE)

۲. National Certified Counselor (NCC) (معتبر در سطح کشور)

۳. Ethical practice

۴. NBCC News Notes

۵. Continuing education

برنگری و تربیت مشاور» که محتوای «آزمون ملی مشاور» را تشکیل می‌داد، برای «شورای اعتباربخشی مشاوره و سایر برنامه‌های وابسته»^(۱) نیز جهت اعتبار بخشیدن به برنامه‌های آموزشی کارشناسی ارشد و دکترا، مرجع قرار گرفت. در نهایت کار به جایی رسیده است که «آزمون ملی مشاور» معمولاً از کسانی گرفته می‌شود که از برنامه‌های مورد تأیید «شورای اعتباربخشی مشاوره و سایر برنامه‌های وابسته» فارغ‌التحصیل شده‌اند. به طوری که صدور پروانه، آخرین اقدام برای متخصص شناخته شدن، بعد از پایان تحصیلات محسوب می‌شود (پرسی، ۱۹۹۵ b). «شورای اعتباربخشی مشاوره و سایر برنامه‌های وابسته» تا ماه اوت سال ۱۹۹۵ به ۱۰۰ برنامه تربیت مشاور اعتبار داده بود (CACREP، ۱۹۹۵).

دایره ملی عرضه کنندگان بهداشت روانی فهرست کسانی را که در آموزش، تجربه، و امتحان، شرایط لازم را حائز بودند، چاپ کرد. محتوای امتحانات «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» نشان دهنده دانش و مهارت‌های لازم برای انجام فعالیتهای سنتی مشاور است. فعالیتهایی که نقش و عمل مشاور را مشخص می‌کند. (گیسون و میشل، ۱۳۷۳، ص. ۷۶-۷۷). «انجمن برنگری و تربیت مشاور» (۱۹۷۳)، یکی از بخشهای^(۲) «انجمن مشاوره و رشد»^(۳)، علم یادانش پایه برای مبادرت به کار مشاوره و استانداردهای آماده سازی و تربیت مشاور را چنین اعلام کرده است:

۱. رشد و تکامل انسان (با تأکید بر این که مشاوره یک فرایند تکاملی است).
۲. بنیادهای فرهنگی و اجتماعی (به خاطر اهمیت متغیرهای جنسیت، قومیت، فقر، و سایر عوامل فرهنگی و محیطی در مشاوره).

۱. Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP)

۲. Divisions

۳. American Association for Counseling and Development (AACD)

این انجمن نام خود را در سال ۱۹۹۲ به «انجمن مشاوره امریکا» یا (ACA) تغییر داد. (رجوع شود به کتاب مبانی مشاوره و راهنمایی، ص. ۳۴).

۳. رابطه یاورانه^(۱) (نظریه‌ها و فنون مشاوره و چگونگی شکل‌گیری و رشد رابطه).
۴. مشاوره گروهی (شناخت پویایی‌ها و قابلیت‌های گروه به عنوان یک عامل درمانی، و مهارت در به کار گرفتن آنها).
۵. سبک زندگی و رشد شغلی^(۲) (زمینه‌ای که «از نظر تئوری، عمل، ابزار، و اطلاعات» بیش از سایر متخصصان بهداشت روانی به مشاور مربوط است).
۶. سنجش^(۳) (مهارت در انتخاب، اجرا، تفسیر، و کاربرد انواع آزمون‌های عینی و فراقکن).
۷. تحقیق و ارزیابی (مهارت در ارزیابی از مشاوره و روان‌درمانی فردی و گروهی، سایر مداخله‌های مشاوره‌ای و درمانی).
۸. جهت‌گیری تخصصی^(۴) (آموزش در زمینه تاریخ، فلسفه، اخلاق، گرداندگی، قواعد و مراتب صدور پروانه برای اشتغال به کار مشاوره).

علاوه بر این هشت مورد، استانداردهای دیگر برای تربیت مشاور از این قرار است: (۱) مطالعات محیطی [شناخت و مهارت‌های مربوط به مراکز کارورزی مشاوران]، (۲) مطالعات تخصصی [مربوط به کار با اقشار خاص و شیوه‌های کاربردی مشاوره]، (۳) آموزش بالینی [مربوط به کسب و کاربرد مهارت‌های بالینی مشاوره: تجارب آزمایشگاهی، کارورزی و انترنی تحت نظارت]. این تجارب بسته به برنامه تربیت مشاور مستلزم ۷۰۰ تا ۱۰۰۰ ساعت کار عملی است.

«شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» از اول جولای سال ۱۹۹۵، شرایط دریافت «پروانه عمومی» را برای سطح کارشناسی ارشد به حداقل گذراندن ۴۸ واحد نیم‌سال از همان درس فوق‌الذکر (با تغییراتی در بعضی از عنوانها)، به علاوه درس «نظریه‌های مشاوره»، تعیین کرد؛ و میزان تجربه عملی لازم برای اشتغال به کار مشاوره را بعد از دریافت درجه

۱. Helping relationship

۲. Lifestyle and career development

۳. Appraisal

۴. Professional orientation

کارشناسی ارشد، به دو سال تجربه عملی، شامل ۳۰۰۰ ساعت مشاوره افزایش داد که ۱۰۰ ساعت آن باید کار مشاوره رویاروی تحت نظارت مستقیم یک مشاور مورد تأیید «شورای ملی» باشد (خلاصه اخبار «شورا»، ۱۹۹۵). پروانه‌های حرفه‌ای یا تخصصی «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» عبارت از یک پروانه عمومی^(۱) به نام «مشاور دارای پروانه ملی»^(۲) است که شرح آن داده شد؛ به علاوه شش پروانه تخصصی^(۳) که تا حال به مشاوران واجد شرایط اعطا می‌شود. این شش پروانه تخصصی از این قرار است:

مشاور توانبخشی دارنده پروانه^(۴)، مشاور پیشگانی (یا شغلی - تحصیلی) دارنده پروانه^(۵)، مشاور بالینی بهداشت روانی دارنده پروانه^(۶)، مشاور تأیید شده مدارس^(۷)، مشاور تأیید شده سالمندان^(۸) (کلاسون، ۱۹۹۲، ص. ۸). مشاور تأیید شده معطادان^(۹) (کاتلر و براون، ۱۹۸۵).

شرایط دریافت پروانه برای هر یک از این شش تخصص در سه مقوله قرار می‌گیرد:

(۱) شرایط آموزشی: لااقل داشتن درجه کارشناسی ارشد از مؤسسه‌ای که واجد استانداردهای «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» باشد؛ (۲) تجربه تحت نظارت: داشتن ۲ تا ۴ سال تجربه عملی در کار مشاوره؛ (۳) موفقیت در «آزمون ملی مشاور» که توسط «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» به عمل می‌آید. تا سال ۲۰۰۰ بیش از ۲۴۰۰۰ مشاور از

۱. Generic certificate
۲. National Certified Counselor (NCC) مشاور دارای گواهینامه ملی (معتبر در سطح کشور)
۳. Specialty certificate
۴. Certified Rehabilitation Counselor (CRC)
۵. National Certified Career Counselor (NCCC)
۶. Certified Clinical Mental Health Counselor (CCMHC)
۷. National Certified School Counselor (NCSC)
۸. National Certified Gerontological Counselor (NCGC)
۹. Master Addictions Counselor (MAC)

«شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» پروانه دریافت کرده بودند (کلاسون، ۱۹۹۵). در ایران تنها اقدامی که برای استاندارد برنامه‌های تربیت مشاور صورت گرفته، بیانیه «انجمن مشاوره ایران» در تاریخ ۱۳۷۷/۵/۵ است. در این بیانیه آمده است که «با توجه به برخی برداشتهای غیرعلمی درباره «مشاور باصلاحیت و متخصص» و طبعاً بکارگیری اشخاص فاقد صلاحیت در این سمت، «انجمن مشاوره ایران» بنا به اهداف و وظایف خود و به منظور پیشگیری از لطمه به حسن کار مشاوران لایق و متمایز کردن آنها از غیرمشاوران و تصریح عرضه خدمات تخصصی و صحیح مشاوره‌ای به مردم شریف و مسلمان ایران ... «مشاور متخصص» را چنین تعریف می‌کند.

با توجه به وسعت دانش مشاوره، مشاور متخصص به کسی اطلاق می‌شود که علاوه بر سلامت جسمی - روانی و صلاحیت اعتقادی و اخلاقی، دارای درجه دکترا یا کارشناسی ارشد مشاوره باشد. به عبارت دقیق‌تر، «مشاور متخصص» کسی است که کلیه دروس مصوب دوره‌های تحصیلات تکمیلی مشاوره، یا لااقل ۲۸ واحد کارشناسی ارشد مشاوره و ۹ واحد کارشناسی مشاوره را به شرح زیر گذرانیده باشد:

دروس کارشناسی ارشد: نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی ۳ واحد، نظریه‌ها و روشهای مشاوره گروهی ۳ واحد، نظریه‌ها و روشهای مشاوره خانواده ۳ واحد، نظریه‌ها و روشهای مشاوره شغلی ۳ واحد، تمرین مشاوره در آزمایشگاه ۱ واحد، تهیه و کاربرد آزمونها در مشاوره ۳ واحد، آمار استنباطی ۳ واحد، روشهای تحقیق ۳ واحد، موضوعات و مسائل اخلاقی در مشاوره ۲ واحد، تعلیم و تربیت اسلامی ۲ واحد، کارورزی مشاوره ۲ واحد (لااقل ۱۳۶ ساعت مشاوره رو در رو با مراجعان، تحت نظر استاد مشاوره).

دروس کارشناسی: مبانی راهنمایی و مشاوره ۳ واحد، روشها و فنون راهنمایی و مشاوره ۳ واحد، آسیب‌شناسی روانی، ۳ واحد

دارندگان درجه کارشناسی مشاوره که معادل این دروس را در سطح کارشناسی گذرانیده‌اند، «مشاور نیمه متخصص» محسوب می‌شوند که با توجه به کمبود کنونی مشاور متخصص در کشور، می‌توانند تحت سرپرستی «مشاور متخصص»، به کار مشاوره بپردازند.

لذا از نظر «انجمن مشاوره ایران» گذرانیدن هر گونه دوره آموزشی کوتاه مدت و بلند مدت، در صورتی که محتوای آنها کمتر از ۳۷ واحد فوق که مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی

شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد، به منزله ایجاد صلاحیت برای کار مشاوره‌ای محسوب نمی‌شود. فارغ‌التحصیلان قبل از اجرای برنامه‌های جدید در صورت واجد شرایط بودن، مورد تأیید «انجمن مشاوره ایران» هستند.

امید است کلیه مسئولین ذی‌ربط در وزارتخانه‌ها، مؤسسات، سازمانها، نهادها، مراکز مشاوره و نظایر آن، اشخاص را بجز در صورت برخورداری از شرایط فوق برای عرضه خدمات مشاوره‌ای به کار نگیرند. و من الله التوفیق

هیأت مدیره «انجمن مشاوره ایران»

دکتر سید احمد احمدی، دکتر باقر ثنائی ذاکر، دکتر سیمین حسینیان، دکتر یوسفعلی عطاری،

دکتر عبدالله شفیع آبادی، دکتر شکوه نوابی نژاد، دکتر رحمت‌الله نورانی پور

ساختار و فعالیتهای «سازمان نظام ...»

«سازمان نظام ...» باید فعالیتهای خود را در دویبخش یا دپارتمان روانشناسی و مشاوره زیر نظر شورای مرکزی سازماندهی کند. فعالیتهای این دویبخش کم و بیش مشابه خواهد بود با این تفاوت که هر کدام به حیطة تخصصی خود می‌پردازند و حاصل فعالیتهای خود را برای تصویب به شورای مرکزی ارائه می‌کنند. بخشی از فعالیتهای «سازمان نظام ...» شمول کلی خواهد داشت و هر دویبخش «سازمان نظام ...» را شامل می‌شود، مانند روابط عمومی، امور مالی، انتشارات، اداره حقوقی، امور بیمه و نظایر اینها. لازم است در هر یک از دویبخش روانشناسی و مشاوره نیز کمیسیونها یا کمیته‌های متعددی متناسب با اهداف «سازمان نظام ...» تشکیل شود.

لازم است در هر یک از بخشهای روانشناسی و مشاوره نیز کمیسیونهای مربوط به هر یک از تخصصهای روانشناسی و مشاوره، کمیسیون بررسی صلاحیتهای لازم برای صدور پروانه اشتغال، کمیسیون تدوین نظام‌نامه‌های اخلاقی، و نظایر آن تشکیل شود.

صدور صلاحیت‌نامه

در شروع این بحث بی‌مناسبت نیست که چهار اصطلاح صلاحیت بخشی^(۱)، جواز یا

۱. Credentialing صدور مجوز

پروانه^(۱)، گواهینامه^(۲) و اعتباربخشی^(۳) به مفهوم بین‌المللی آن تعریف شود. صلاحیت‌بخشی^(۴): فرایند (۱) اعطای صلاحیت به فرد متخصص و یا (۲) تأیید صلاحیت یک مؤسسه تربیت متخصص است. در بخش اعطای صلاحیت به فرد متخصص، دو نوع صلاحیت‌نامه^(۵) وجود دارد، یکی جواز یا پروانه و دیگری گواهینامه. پروانه: یک جواز یا مجوز دولتی است که به فرد واجد شرایط اجازه اشتغال به کار در حرفه معینی را می‌دهد. مانند حکمی که سازمان بهزیستی یا وزارت آموزش و پرورش به روانشناس یا مشاور خود می‌دهد. گواهینامه: صلاحیت‌نامه‌ای است که توسط دولت و ترجیحاً توسط یک مؤسسه غیردولتی (در آمریکا، توسط انجمنهای مشاوره و روانشناسی) به فرد صاحب صلاحیت تخصصی در یک حرفه معین داده می‌شود. اعتباربخشی: اعطای صلاحیت به یک برنامه تربیت متخصص است. این اعتبار به یک مؤسسه دانشگاهی یا آموزش عالی اعطا می‌شود. (کلاسون، ۱۹۹۱ a، ص. ۱). آدلمن (۱۹۹۲) اعتباربخشی را فرایند کنترل کیفیت و اطمینان در آموزش عالی جهت کسب اطمینان از احراز حداقل استانداردهای قابل پذیرش ذکر می‌کند (ص. ۴).

راتکلیف (۱۳۸۲) اعتباربخشی را این طور تعریف می‌کند: «اعتباربخشی فرایندی است که از طریق آن یک سازمان یا مؤسسه تشخیص می‌دهد که یک دانشگاه یا یک برنامه تحصیلی از شرایط یا استاندارد لازم برای تربیت متخصص برخوردار است.» (ص. ۱۰۱)

«جواز» یا پروانه قطعاً برای تمام کسانی که کار مشاوره‌ای و بالینی می‌کنند لازم و مهم است، چون اجازه کار است. اما «پروانه» فقط در صورتی می‌تواند دارای اعتبار علمی باشد که به «گواهینامه» یا تأیید انجمن یا تشکیلات علمی مربوطه متکی باشد. [تشکیلات علمی مربوطه در کشور ما بناست «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» باشد.] در آمریکا برای صدور «پروانه»، هیچ گونه استاندارد ملی وجود ندارد. صدور پروانه معلول وضع قوانین و پدیده‌های سیاسی، و نه تخصصی است. لذا تنها مدرکی که می‌تواند ضامن صلاحیت

۱. جواز، اجازه‌نامه License

۲. Certificate

۳. Accreditation

۴. Credentialing اعتبار دادن، صدور مجوز

۵. Credential

علمی متخصص، و برنامه‌های آموزشی صحیح و مطابق استانداردهای مورد تأیید انجمن یا جامعه علمی مربوطه (یعنی تنها مرجع واقعاً ذی صلاح) باشد، همان «گواهینامه» است. این امر نشان دهنده نقش مهم [«سازمان نظام ...» در ایران و] «شورای ملی مشاوران صاحب پروانه» در حفظ صلاحیت مشاوران و حفظ استانداردهای آموزشی و تربیتی متخصصان مشاوره است (پیت، ۱۹۹۵، ص. ۴۰). در قانون «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران»، منظور از «پروانه»، همان گواهینامه به معنای بین‌المللی آن است؛ منظور از پروانه در این مقاله هم همین است.

صدور پروانه

در مورد تشکیلات «سازمان نظام ...» همان طور که گفته شد، لازم است هر یک از بخشهای روانشناسی و مشاوره با تشکیل کمیسیونهای مربوط به هر یک از تخصصهای روانشناسی و مشاوره با استفاده از کارشناسان و متخصصان رشته‌های مربوطه، مشخص کنند که اشتغال به کدام از یک رشته‌های روانشناسی و مشاوره احتیاج به دریافت گواهینامه یا پروانه دارد. داشتن پروانه برای بعضی از رشته‌ها، مثلاً روانشناسی بالینی، مشاوره خانواده، و توانبخشی مسلم است. اما آیا این ضرورت تمام رشته‌های روانشناسی و مشاوره را شامل می‌شود؟ کسی واجد دریافت پروانه است که علاوه بر داشتن سلامت روان، اخلاق حسنه و حسن شهرت، همان طور که در توضیحات قبلی ملاحظه شد، واجد ملاکهای کلی مربوط به دریافت پروانه برای فعالیتهای مشاوره و روانشناسی بالینی باشد. این ملاکها در سطح جهانی از این قرار است:

- * داشتن درجه دکتری یا کارشناسی ارشد از یک دانشگاه معتبر
- * گذراندن دوره‌های کار عملی زیر نظر اساتید مورد تأیید^(۱) «سازمان نظام ...»
- * موفقیت در امتحانات تخصصی روانشناسی یا مشاوره^(۲)
- * موفقیت در امتحان کتبی نظام‌نامه اخلاقی^(۳)

۱. Authorized supervised practice

۲. Examination for Professional Practice

۳. Jurisprudence examination

* موفقیت در امتحان تخصصی شفاهی «سازمان نظام ...»
 * گذراندن برنامه‌های آموزشی تکمیلی مورد نظر «سازمان نظام ...»
 تفصیل مختصر این صلاحیتها و تمهیدات اجرایی آن از این قرار است:
 مدارک تحصیلی. تعیین روانشناس یا مشاور بودن متقاضی پروانه منوط به داشتن درجه دکتری یا کارشناسی ارشد از یک دانشگاه یا مؤسسه آموزش عالی معتبر داخلی یا خارج از کشور است. برنامه آموزشی این مؤسسات ممکن است از نظر دروس و کارورزی واجد استانداردهای مورد نظر «سازمان نظام ...» باشد؛ که در این صورت فارغ‌التحصیلان آنها از گذراندن «امتحانات تخصصی روانشناسی یا مشاوره» [مصوب «سازمان نظام ...»] معاف خواهند بود.

کار عملی تحت نظارت. متقاضی پروانه باید ۳۰۰۰ ساعت کار عملی با مراجعان را پشت سر گذاشته باشد. از این ۳۰۰۰ ساعت، ۱۵۰۰ ساعت باید تحت نظارت اساتید معتبر و مورد تأیید^(۱) «سازمان نظام ...» بوده باشد. لذا کمیسیون اعتباربخشی «سازمان نظام ...» باید اساتید واجد صلاحیت را شناسایی و به جامعه روانشناسی و مشاوره معرفی کند. متقاضیان پروانه باید با نظر و معرفی‌نامه «سازمان نظام ...» استاد ناظر خود را انتخاب و کار عملی خود را به صورت لااقل ۱۵ ساعت در هفته زیر نظر او انجام دهند. استاد ناظر باید به طور منظم چگونگی کار عملی متقاضی را به «سازمان نظام ...» گزارش کند. وظایف استاد ناظر را «سازمان نظام ...» مشخص می‌کند.

امتحانات تخصصی. متقاضی بعد از گذراندن دوره کار عملی تحت نظارت، باید در امتحانات کتبی تخصصی در زمینه تخصص روانشناختی یا مشاوره‌ای خود شرکت کند. محتوای این امتحانات را کمیسیونهای تخصصی «سازمان نظام ...» مشخص و آنها را تهیه می‌کند. متقاضی پروانه در صورت عدم موفقیت در این امتحانات اجازه دارد تا سه نوبت در این امتحانات شرکت کند.

امتحان کتبی نظام‌نامه اخلاقی. متقاضیان باید امتحان کتبی «نظام‌نامه اخلاقی» مربوط به رشته خود را نیز بگذرانند. نظام‌نامه‌های اخلاقی مربوط به هر یک از رشته‌ها و تخصصهای روانشناسی و مشاوره باید توسط کمیسیونهای مربوطه تهیه و آزمونهای مربوط به آنها نیز

۱. Authorized supervised practice

آماده شود. موفقیت در این امتحان شرط آشنایی متقاضی با «نظام‌نامه اخلاقی» و مبنای عملکرد صحیح و اخلاقی اوست.

امتحان تخصصی شفاهی. آخرین مرحله، موفقیت در امتحان تخصصی شفاهی در رشته تخصصی متقاضی است که توسط چند تن از اساتید متخصص «سازمان نظام ...» برگزار می‌شود. متقاضی در صورت عدم موفقیت در این امتحان اجازه دارد مجدداً در آن شرکت کند.

آموزشهای تکمیلی. کسانی که مراحل فوق را پشت سر بگذرانند به دریافت پروانه «سازمان نظام ...» نایل می‌شوند. آموزشهای تکمیلی برای «به روز بودن» اطلاعات دارندگان پروانه نظام است. «سازمان نظام ...» از دارندگان پروانه سازمان می‌خواهد که با شرکت در دوره‌های آموزشی مورد نظر سازمان، استیازاتی برای تمدید پروانه خود در پایان هر ۵ سال کسب کرده باشند. در غیر این صورت پروانه آنها از درجه اعتبار ساقط خواهد شد.

اعتباربخشی

همان طور که از قول راتکلیف تعریف شد، اعتباربخشی فرایندی است که از طریق آن یک سازمان یا مؤسسه تشخیص می‌دهد که یک دانشگاه یا یک برنامه تحصیلی از شرایط یا استاندارد لازم برای تربیت متخصص برخوردار است. بنا به تعریف «شورای اعتباربخشی مشاوره و برنامه‌های آموزشی وابسته»^(۱) (سوئیتی، ۱۹۹۵، ص. ۱۱۷)، اعتباربخشی فرایندی است که طی آن یک مؤسسه خصوصی، غیردولتی یا یک انجمن علمی، یک مؤسسه آموزشی یا یک برنامه تربیتی واجد صلاحیتهای معین و ارزیابی ادواری را به رسمیت می‌شناسد. تاریخچه اعتباربخشی بر می‌گردد به سال ۱۸۴۷ که به علت پایین بودن سطح کیفی مدارس پزشکی امریکا، «انجمن پزشکی امریکا» برنامه‌ای برای اعتباربخشی برنامه‌های پزشکی به وجود آورد. برنامه‌های مشابهی در انجمن حقوق امریکا در سال ۱۹۰۰، و انجمن آسیب‌شناسی استخوان در ۱۸۹۷ به وجود آمد. آن زمان در امریکا مؤسسات آموزش عالی و دانشکده‌هایی وجود داشت که با اعضای هیأت

۱. Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs

علمی ناکافی و برنامه‌های درسی نامشخص کار می‌کردند. این آشفتگی‌ها باعث شد که اقداماتی برای استانداردسازی برنامه‌های آموزشی به وجود آید. اگر مؤسسات آموزش عالی استانداردهای صحیح و یکسانی برای پذیرش و فارغ‌التحصیلی داشتند، اعتباربخشی ضرورت پیدا نمی‌کرد.

بنا به نظر «شورای اعتباربخشی دانشگاهی»^(۱)، عناصر اساسی فرایند اعتباربخشیدن به یک مؤسسه یا برنامه آموزش عالی عبارتند از: (۱) داشتن اهداف روشن آموزشی؛ (۲) یک برنامه آموزشی هدایت شده و متمرکز بر اهداف؛ (۳) ارزشیابی مستقیم مؤسسه توسط گروه منتخبی از متخصصان مربوطه؛ (۴) تصمیم‌گیری یک کمیسیون مستقل در این باره که مؤسسه یا واحد آموزشی واجد ارزش اعتباربخشی است. (سوئینی، ۱۹۹۵، ص. ۱۱۷)

امروز وزارت علوم، فناوری و تحقیقات ما هم برای اعتباربخشی مؤسسات آموزش عالی خارج از کشور و تأیید مدارک تحصیلی دانشجویان فارغ‌التحصیل آنها از ملاکهای پذیرفته شده بین‌المللی استفاده می‌کند. اما همین استانداردها در مورد برخی از مؤسسات آموزش عالی داخل کشور با جدیت دنبال نمی‌شود. در گوشه و کنار ایران، مؤسسات، دانشکده‌ها و شاید دانشگاههایی می‌توان یافت که لااقل در برخی از رشته‌های تحصیلی از استانداردهای لازم برای تربیت متخصص واقعی برخوردار نیستند.

این مشکل با انحلال شورای عالی برنامه‌ریزی و واگذاری برنامه‌ریزیهای درسی به خود دانشگاهها تشدید خواهد شد، خصوصاً در دانشگاههای دور دست که از وجود اساتید مجرب محروم‌ترند. وضعیتی که از هم اکنون اسباب نگرانی اساتید دلسوز را به وجود آورده است. رحیمی (۱۳۸۵) می‌نویسد، آموزش عالی کشور با توجه به اهداف نظام آموزش کشور «... از ضعفهایی رنج می‌برد که حتی محصولات یا خروجیهای این نظام را در برخی حوزه‌ها با سؤالات جدی مواجه می‌سازد. ... در بخش آموزش عالی، تعدد مراجع سیاستگذار و ... موجب حضور مراکز آموزش عالی متنوع با سطوح کمی و کیفی کاملاً متفاوت شده است. [طوری که] ... خطر ابتلا به داشتن شبه دانشجوی، شبه استاد و شبه دانشگاه، به جای داشتن دانشجوی، استاد و دانشگاه قابل قبول بر اساس شاخص‌های کیفی ملی وجود دارد» (ص. ۱). شواهد حاکی از آن است که تاکنون اقدام مؤثری در راه ارزیابی کیفیت دانشگاهی، «به مفهوم

۱. Council on Post secondary Accreditation (COPA)

جدید» صورت نگرفته است (ص. ۲). برای حل این معضل جدی، گروه ارزشیابی آموزشی در «سازمان سنجش و آموزش کشور» مترصد فعالیتهایی است. رحیمی (۱۳۸۵) به اهداف ارزشیابی آموزشی کشور اشاره می‌کند که از آن جمله رتبه‌بندی و اعتبارگذاری مراکز آموزشی، تعیین ارزش علمی مدارک تحصیلی، و تعیین کارآیی اساتید است (ص. ۱).

نویسنده مذکور برای ارزشیابی آموزشی کشور راههایی مطرح می‌کند که یکی از اساسی‌ترین آنها این است: «نهاد مسؤوّل ارزشیابی باید مستقل از دستگاه‌های اجرایی ... باشد، به عبارت دیگر، نهاد ارزشیابی کننده باید وابستگی به نهادهای آموزشی نداشته باشد» (ص. ۲). بنابراین، با توجه به مشکل صلاحیت و اعتبار در نظام آموزش عالی کشور که سازمان سنجش و آموزش کشور به آن اذعان دارد، و با توجه به اهداف «سازمان نظام ...» به عنوان معیار ایجاد یک ساختار سالم و سالم‌ساز از طریق صدور پروانه صلاحیت اشتغال به حرف روانشناسی و مشاوره، و به تبع آن استاندارد سازی نظام تربیت روانشناس و مشاور در کشور، بدیهی است که بذل توجه جدی به هر سه مورد فوق‌الذکر باید از ارکان مهم تلاشهای «سازمان نظام ...» باشد.

لذا بر اعضای محترم شورای مرکزی «سازمان نظام ...» است که در صدور پروانه یا گواهینامه صلاحیت افراد به اعتبار یا صلاحیت مؤسسه صادرکننده مدرک تحصیلی توجه داشته باشد. اعتبار خود «سازمان نظام ...» نیز در گرو همین امر است. اگر بنا باشد که «سازمان نظام ...» به فارغ‌التحصیل هر مؤسسه‌ای پروانه «سازمان نظام ...» اعطا کند، می‌توان ادعا کرد که این پروانه‌ها، لااقل در مورد بسیاری از اشخاص دلیل شایستگی دارندگان آنها نیست. لذا برای پیشگیری از بودن پروانه در دست افراد بی‌صلاحیت یا کم‌صلاحیت، «سازمان نظام ...» باید کمیسیونی برای رسیدگی به صلاحیت و اعتبار مؤسسات تربیت مشاور و روانشناس تشکیل دهد. تعداد دانشکده‌های شاخصی که در مملکت روانشناس یا مشاور تربیت می‌کنند، محدود است. لذا به محض مشخص شدن استانداردهای صلاحیت برای روانشناس و مشاور متخصص توسط کارشناسان سازمان، «سازمان نظام ...» می‌تواند کارشناسان خود را مأمور رسیدگی و تعیین اعتبار مؤسسات مذکور نماید. به این ترتیب، فقط فارغ‌التحصیلان مؤسسات اصلی و اعتباریافته تربیت مشاور و روانشناس می‌توانند بلافاصله بعد از فارغ‌التحصیلی پروانه «سازمان نظام ...» را دریافت کنند. سایر فارغ‌التحصیلان مؤسسات معتبر نیز می‌توانند، همان طور که در بخش شرایط دریافت پروانه توضیح داده شد، با گذراندن امتحانات تخصصی بُرد و کسب سایر صلاحیتهای فوق‌الذکر به دریافت پروانه سازمان نظام نایل گردند.

کمیسیونهای اعتباربخشی

«سازمان نظام ...» با توجه به تخصصهای روانشناسی و مشاوره تحت پوشش خود، باید کمیسیونهایی متشکل از متخصصان روانشناسی و مشاوره تشکیل دهد. این کمیسیونها باید محتوای یک برنامه آموزشی استاندارد برای تربیت روانشناس یا مشاور با صلاحیت و واجد دریافت پروانه «سازمان نظام ...» را به تفصیل مشخص کنند. بدین معنی که باید مشخص کنند مثلاً روانشناس بالینی یا مشاور خانواده چه دروسی و هر کدام را در چند واحد و با چه محتوایی باید بگذرانند تا واجد شرایط و صلاحیت برای دریافت پروانه شناخته شوند. کار این کمیسیون از یک سو مانع افت برنامه‌های آموزشی کشور می‌شود و از سوی دیگر باعث حفظ و تداوم برنامه‌های تربیتی استاندارد در سراسر کشور خواهد شد. کاری که ضرورت آن بعد از انحلال شورای برنامه‌ریزی و دادن نقش آن به خود دانشگاهها بیشتر احساس می‌شود.

کمیسیونهای نظام‌نامه‌های اخلاقی

یکی از وظایف مهم «سازمان نظام ...» اقدام در جهت تهیه نظام‌نامه‌های اخلاقی برای هر یک از رشته‌ها و تخصصهای مشاوره و روانشناسی است. نظام‌نامه‌های اخلاقی از یک سوراخ‌های عملکرد صحیح روانشناسان و مشاوران است، و از سوی دیگر مبنای داوری در باره تخلفات حرفه‌ای و اخلاقی اعضای سازمان و چارچوب برخورد با این گونه تخلفات است. «سازمان نظام ...» می‌تواند برای تدوین و تهیه نظام‌نامه‌های اخلاقی از وجود انجمنهای روانشناسی و مشاوره و متخصصان آنها استفاده کند. آنچه در این مقاله آمد، بخش اصلی فعالیت «سازمان نظام ...» را در چارچوب چارت سازمانی آن تشکیل می‌دهد. اما چارت سازمانی و تشکیلاتی «سازمان نظام ...» چیزی فراتر از محتوای این مقاله است.

منابع

- آدلمن (۱۹۹۲). در مقاله «معرفی الگوی اعتباربخشی». گاهنامه ارزشیابی، ۱ (۱). تهران: سازمان سنجش و آموزش کشور. آبان ۸۰ ص. ۴.
- انجمن روانشناسی ایران، خبرنامه شماره ۱۴-۱۳، زمستان ۸۲
- انجمن مشاوره ایران، خبرنامه شماره ۱۰، ۱۱/۱۰/۱۳۸۲.
- پورافکاری، ن. (۱۳۷۳). فرهنگ جامع روانشناسی و روانپزشکی. تهران: فرهنگ معاصر.

- ثنائتی، ب. (۱۳۷۷). حرفه‌های غیر پزشکی بهداشت روانی: تأیید برنامه و صدور مجوز
سمینار راهنمایی و مشاوره. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- ثنائتی، ب. (۱۳۷۷). «انجمن مشاوره ایران» و درس‌هایی از راه‌های طی شده. تازه‌ها
و پژوهش‌های مشاوره، ۱ (۱)،
۳۷-۹.
- ثنائتی، ب. (۱۳۷۰). مقدمه چاپ سوم. درج. هی. لی. روان‌درمانی خانواده. تهران: امیرکبیر.
ثنائتی، ب. (۱۳۷۴). ضرورت خدمات راهنمایی. مجله علمی پژوهشی علوم انسانی، ۱۳ و
۱۴، ص. ۱۳۸-۱۲۱.
- راتکلیف، جیمزال. (۱۳۸۲) سنجش، اعتباربخشی و ارزشیابی آموزش عالی در
امریکا.
آینده، ۷، ص. ۱۱۳-۱۰۱.
- رحیمی، ح. (۱۳۸۰). سرآغاز. گاهنامه ارزشیابی، ۱ (۱). تهران: سازمان سنجش
و آموزش کشور.
- گیسون، ر. و میشل، م. (۱۳۷۳). مبانی مشاوره و راهنمایی. ترجمه و ویرایش ب. ثنائی
با همکاری س. علاقینده. ا. احمدی، و
ح. پ. شریفی، تهران: ویراستار.
- Altekruse, M.K. (۱۹۹۰). Credentialing revisited. *Counselor Education and Supervision*, 30(1), ۳-۴.
- Bloch, D.H. (۱۹۸۷). *The professional counselor*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Brooks, D.K. and Gerstein, L.H. (۱۹۹۰). Counselor credentialing and interprofessional collaboration. *Journal of Counseling & Development*, 68, ۴۷۷-۴۸۴.
- CACREP. (۱۹۹۰). CACREP accredits ۱۰۰th program. *Counseling Today*, 38 (2), ۱۴.
- Carlson, N.R. (۱۹۹۳). *Psychology: The science of behavior*. Boston: Allyn and Bacon.
- Clawson, T.W. (۱۹۹۲). Specialty certification: Recognizing advanced

- counseling competences. *NBCC News Notes*, 9(3), ۸.
- Clawson, T.W. (۱۹۹۵). *Letter to NBCC members*. December ۱۱, ۱۹۹۵.
- Cummings, N.A. (۱۹۹۰). The Credentialing of professional psychologists and its implication for other mental health disciplines. *Journal of Counseling & Development*, 68, ۴۸۵-۴۹۰.
- Jennings, M. (۱۹۹۵). Disaffiliation Questions Answered. *The ASCA Counselor*, 32, ۱۰.
- Johnsen, W.F.; Steffle, B.; and Edelfelt, R.A. (۱۹۶۱) *Pupil personnel and guidance services*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Jones, A.J.; Steffle, B.; and Stewart, N.R. (۱۹۷۰). *Principles of guidance*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Kottler, J.A. and Brown, R.W. (۱۹۸۵). *Introduction to therapeutic counseling*. Pacific Grove (CA): Brooks/Cole Publishing Company.
- Lipscomb, W.D. (۱۹۸۹). NBCC: Your commitment to the future. *NBCC News Notes*, 6(2), ۲.
- National Board for Certified Counselors. (۱۹۹۵). *NBCC News Notes*, 11, ۳.
- Myers, J.E. and Blake, R.H. (۱۹۸۶). Counselor preparation: Preparing counselors for work with older people. *Counselor Education and Supervision*, 26(2), ۱۳۷-۱۵۴.
- Percy, R.L. (۱۹۹۵a). Explaining the relationship between ACA and NBCC. *Counseling Today*, 37 (12), ۱۲.
- Percy, R.L. (۱۹۹۵b). The National Board for Certified Counselor: Building the foundation for professional recognition. *Counseling Today*, 38 (2), ۱۲ & ۱۷.
- Percy, R.L. (۱۹۹۵c). NBCC and NCCA: What is the purpose? *NBCC News Notes*, 11(3), ۱-۲.
- Shertzer, B. and Stone, S.C. (۱۹۷۴). *Fundamentals of Counseling*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Shertzer, B. and Stone, S.C. (۱۹۷۶). *Fundamentals of Guidance*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Sweeney, T.J. (۱۹۹۵). Accreditation, credentialing, professionalization: The role of specialties. *Journal of Counseling & Development*, 76, ۱۱۷-۱۲۵.